

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

В умовах інноваційних і турбулентних політичних, соціально-економічних, соціокультурних та інших реалій будь-які (і насамперед освітні системи – як такі, що апріорі потребують сталої ресурсної підтримки ззовні (аби не витратити життєво необхідні їм внутрішні ресурси на виживання, адаптацію до змін і т. ін.) – залишаються сам на сам з викликами цих реалій. І саме цим пояснюється надзвичайна їх уразливість до таких викликів, оскільки освітні системи первинно не замислені, а тому й не здатні бути самодостатніми і самопродуктивними.

Разом із цим усі освітні системи – начебто «ресурсно обмежені», «залежні від зовнішньої допомоги» (порівняно з такими акторами соціального розвитку, як економіка, політика, юриспруденція, шоу-бізнес тощо) – зрештою виявляють себе як найстабільші і найнадійніші актори соціального процесу! У чому ж секрет їх надзвичайної їх сили та конкурентоспроможності? Покладаючись на багаторічний досвід наукового аналізу освітньої сфери, можемо припустити, що цей секрет полягає насамперед у: 1) вірі представників педагогічної спільноти в беззаперечну апріорну необхідність її справи (а саме – справи навчання, виховання і соціалізація прийдешніх поколінь) для будь-яких суспільств і соціумів; 2) вірі у власну суспільну місію та її одвічну справедливість. І ця віра є чи не єдиним ресурсом педагогів, який гарантує їм успішне серфінгування на гребені найдраматичніших соціальних перетворень в усіх сферах соціального буття, коли – попри об'єктивні труднощі – вимоги суспільства до педагогічної еліти завжди залишаються стало суворими.

Вимоги суспільства до освітян в усі часи були, з одного боку, досить високими і жорстко внормованими (що закріплено у масовій свідомості, громадській думці й відповідних нормативних приписах, що мають силу законодавчих документів), а з другого – досить суперечливими і складними для осмислення і практичного виконання. Від них очікуються: 1) з одного боку, активність, ініціатива, творчість, самовідданість, а з другого – відповідність системі освітніх і професійних стандартів; 2) з одного боку, дотримання нормативних приписів, а з другого – гнучкість, урахування обставин і ситуацій; 3) з одного боку, високі моральні якості, принциповість і вимогливість, а з другого – толерантність, лояльність, готовність до поступок в ім'я інтересів більшості; 4) з одного боку, фізичне і психічне здоров'я, а з другого – неможливість це мати через «особливі» умови праці та низький матеріально-економічний статок; 5) з одного боку – перфекційні стандарти, на які вони мають орієнтуватися на всіх рівнях соціального включення, а з іншого –

нерозуміння, в ім'я чого це має відбуватися (окрім віри у свою місійність) тощо [2].

Високі перфекційні стандарти об'єднують освітян різного рівня – як провідних суб'єктів освітнього простору – в особливу освітянську спільноту, принципово відмінну від інших професійних спільнот (політиків, програмістів, медичних працівників, будівельників тощо), надають їй особливих якісних ознак і роблять її добре упізнаваною як нею самою, так і іншими суб'єктами соціального життя. І, як слушно стверджують українські дослідники В.О. Васютинський, О. А. Донченко та інші, в підсумку освітянська спільнота цілком організована для здійснення своєї освітньої місії і, попри бурхливу суспільно-політичну динаміку, соціально-економічні проблеми, інформаційний і ціннісний хаос, ідеологічну експансію та щоденні побутові труднощі, вона в цілому належно виконує свою суспільну функцію [1; 3].

Жодна інша професійна спільнота не має такого сильного переконання у власній місійності і такого міцного ореолу місійності навколо себе. І це є тим консолідувальним чинником, що гуртує педагогічну спільноту, робить її впізнаваною і міцною з погляду інших соціальних спільнот, дає сенс і підстави почуватися належним до неї, ідентифікуватися з нею, поділяти її в т.ч. і бутафорні (квазі-цінності) навіть попри те, що нині більшість її членів не мають від цього належних соціальних зисків, а вже згадана місійність скоріше формальна і «тримається» переважно на пам'яті про неї. Проте наразі в освітянській спільноті немає гідного конкурента у царині навчання, виховання й соціалізації прийдешніх поколінь, і допоки такий конкурент не з'явиться, її статус у суспільстві залишатиметься стабільним і престижним [3].

Консолідувальний потенціал освітянської спільноти утворюють формальні, організаційно-впорядкувальні (документально задекларовані, перспективні) і неформальні (дескриптивні, соціально-психологічні) норми і приписи, а також готовність і здатність членів цієї спільноти наслідувати і підпорядковуватися цим приписам.

Список використаних джерел:

1. Васютинський В. О. Психологічні виміри спільноти: монографія / В.О.Васютинський. – К.: Золоті ворота, 2010. – 120 с.
2. Мід Дж. Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / Пер. з англ. – К.: Укр. центр духовн. культури, 2000. – 416 с.
3. Педагогічна спільнота: психосоціальний аспект. Колективна монографія / За ред. О. А. Донченко. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 192 с.